

Üniversite Öğrencilerinin Mizah Duygusu ile Empatik ve Sosyal Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Examining the Relationship between University Students' Sense of Humor and Empathic and Social Self-Efficacy

Arzu ÖZYÜREK¹, Sümeyra YAŞAR², Eda DÖNMEZ³, Gülbahar KIZILBOĞA⁴,
Müberra Sena CENGİZ⁵

¹Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Karabük
^{2,3,4,5}Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük

ORCID:

A.Ö.: 0000-0002-3083-7202
S.Y.: 0000-0002-6919-2237
E.D.: 0009-0004-9886-0216
G.K.: 0009-0007-6493-7125
M.S.C.: 0009-0007-2353-5656

Corresponding Author:

Sümeyra YAŞAR
Email:
78sumeyra@gmail.com

Citation: Özyürek, Ö., Yaşar, S., Dönmez, E., Kızılboğa, G. ve Cengiz, M. S. (2023). Üniversite öğrencilerinin mizah duygusu ile empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 13 (2): 396-409.

Submitted: 01.03.2023

Accepted: 07.05.2023

Özet

Mizah, gündelik yaşamda karşılaşılan ve kişiler arası iletişimde etkili bir unsur olarak bireylerin kişisel ve sosyal yeterliklerine olumlu katkı sağlayabilir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin mizah duygusu ile empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma grubu 36 erkek ve 141 kadın olmak üzere toplam 177 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak "Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği" ile "Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde normallik dağılımı dikkate alınarak parametrik testlerden t Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Sonuç olarak; üniversite öğrencilerinin mizah duygusu ile empatik ve sosyal öz yeterliklerinin cinsiyet ve uyruk değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği, yaş ve öğrenim gördüğü alan değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğrencilerin mizah duyguları ile empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasında pozitif yönlü ve orta düzeyli bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah Duygusu, Empatik Yeterlilik, Sosyal Öz Yeterlilik, Üniversite Öğrencileri.

Abstract

Humor can make a contribute positively to individuals' personal and social efficacy as an effective element in daily life and interpersonal communication. The aim of this study is to examine the relationship between university students' sense of humor and their empathic and social self-efficacy. The study group consisted of 177 university students, 36 males and 141 females. "Multidimensional Sense of Humor Scale" and "Perceived Empathic and Social Self-Efficacy Scale" were used as data collection tools. In the analysis of the data, t Test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson Correlation Coefficient were used from parametric tests considering normality distribution. As a result, it was determined that university students' sense of humor and their empathic and social self-efficacy differed significantly according to gender and nationality variables, but did not differ significantly according to age and field of study variables. It was determined that there was a moderate positive correlation between students' sense of humor and their empathic and social self-efficacy.

Keywords: Sense of Humor, Empathic Competence, Social Self-Efficacy, University Students.

1. GİRİŞ

İnsanları güldüren şey olarak bilinen mizah, insanların hayata, olaylara ve durumlara karşı pozitif bakış açısıyla farklı pencerelerden bakmalarını sağlamaktadır. Mizah kavramı, temelde içerisinde hoşgörü ve sevgiyi barındıran, “şaka yapmak, şaka ve latife” anlamlarına gelen bir kelimedir. Başkalarını güldürebilme ve espri yapma yeteneği olarak da bilinmektedir. Mizah duygusu ise bireyin komik olan şeyleri algılama ve anlatma yeteneğinin yanı sıra kahkaha atma, eğlenme, şaka yapma gibi tutum, davranış ve becerilerini sergilemesi olarak bilinmektedir (Martin, 2001). Mizah, geçmişten günümüze farklı yönlerden ele alınarak incelenmiştir.

Platon mizahı “Şaka kılıfı altında gerçeği söyleme” olarak açıklamış ve mizahın kişilerin eğitilmesinde kullanılabileceğini belirtmiştir. Aristoteles Platon’un görüşüne katılmış ve mizahı aslında soylu olmayan, eksikliklere dayanan bir yapı olarak; Adams ise eğlendiren veya komik olan hareketler ve kişinin hoş vakit geçmesini sağlayan her şey olarak tanımlamıştır (Akt.: Sanders, 2001). Freud’a göre mizah, karşılaşılan olumsuz durumlarda kişinin negatif duygularından uzaklaşmasına ve bilinçaltındaki enerjisinin boşalmasına yardım eden savunma mekanizmalarından biridir (Freud, 1905). Chen ve Martin (2007) mizahı biyolojik süreçler, sosyal ilişkiler ve bilişsel süreçleri de kapsayan karmaşık bir süreç olarak açıklamışlardır. Mizahın tanımında olduğu gibi mizah gelişimi de farklı açılardan ele alınarak incelenmiştir.

Mizah gelişimi konusunda çalışmalar yapan McGhee, bireylerde mizah konusunda kapsamlı bir yaklaşım ileri sürmüştür. Çocuğun mizah üretme ve mizahı takdir etme becerisinin, zihinsel ve dil gelişimiyle paralel şekilde gelişim gösterdiğini ifade etmiştir. McGhee, mizah gelişimini dört evreye ayırmıştır. Yaş aralıkları göz önünde bulundurulduğunda, evrelerdeki yaş aralıklarının birbirleri içerisinde yer aldıkları dikkat çekmektedir. McGhee’nin yaklaşımına göre bir önceki evredeki mizah sonraki evrelerde kaybolmamaktadır, diğer evrelerdeki mizah durumlarıyla iç içe yer alarak ve azalarak devam etmektedir (Akt.: Gander ve Gardiner, 2007; Sautham, 2005). Mizah gelişiminde doğum sonrası 18-20. ayları kapsayan birinci evre “Nesnelere Karşı Tutarsız Davranışlar Evresi” olarak adlandırılır ve bu evrede çocuklar ani durumlarla karşılaştıklarında gülme davranışı gösterirler. Ebeveynlerin çocuklarla “Ce Eee Oyunları” oynamaları bunun bir örneği olarak belirtilebilir (Pala ve Gönen, 2018). Çocuğun mizahtan hoşlanması ve hayatının ilerleyen dönemlerinde mizaha yer vermesi, ebeveynlerin çocuğun yaptığı komikliklere gülme tepkisi göstermeleriyle ilişkilidir. İkinci evre 20-24. ayları kapsar ve “Nesnelerin ve Olayların Tutarsız Olarak Adlandırılması Evresi” olarak adlandırılır. Bu evrede çocuk, dil becerilerinin artmasıyla beraber etrafındakileri güldürmek için yeteneklerini sergilemeye başlar. Çocuğun bu aşamada aşına oldukları nesne, olay ve durumlara gerçekle uyumlu olmayan isimler takarak eğlenmesi en sık karşılaşılan mizah becerilerindendir (Dirican vd., 2020). “Kavramsal Tutarsızlık Evresi” olarak adlandırılan üçüncü evre 2-7 yaşlar arasında görülür. Çocuk bu aşamada çevresindekileri güldürmek için bilinçli şekilde kelime ve nesnelere bilindik formlardan farklı olarak kullanmaya geçiş yapar. Çocuk için bir diğer eğlence kaynağı ise uyaklı ve anlamsız sözcükler üretmektir. Çocukların bu evrede, cinsiyet farklılıklarını içeren konularda mizah bulmaya başladıkları ve üzerlerindeki gerilimi azaltarak rahatladıkları görülmüştür. Dördüncü evre ise 7-11 yaşlarını kapsayan “Çoklu Anlamlar ve Yetişkin Türü Mizah Evresi” olarak adlandırılır. Çocuk, zihinsel gelişimine paralel olarak kelimelerin çift anlamlı olduklarını anlama başlar. Bu sayede birkaç farklı anlama gelen kavramların olduğu şakaları anlamaya ve bunları komik bulmaya başlar, ince esprilerden ve tekerlemelerden hoşlanır (Gander ve Gardiner, 2015).

Mizah, çeşitli şekillerde görülebilmektedir. Katılımcı mizah tarzına sahip kişi kendi gereksinimlerini arka plana atmadan, başkalarını rahatlatmaya ve eğlendirmeye odaklanır. Genelde çevresindekileri güldürmek için komik şakalar yapar, şakalar yoluyla iletişimde gerilimi azaltır ve ilişkilerini kolaylaştırır. Saldırgan mizah tarzına sahip kişi haz ve üstünlük duygusu ihtiyacını

karşılama için mizahı karşısındaki kişileri küçük düşürme, aşağılama, alay, sataşma vb. uygunsuz şekilde kullanır ve bu durum çevrenin kişiden uzaklaşmasına sebep olur (Martin vd., 2003). Kendini geliştirici mizah tarzına sahip kişinin esprili bir bakış açısı vardır. Hayatında zorluklar yaşasa bile problemlere mizahi yönden yaklaşır (Kuiper vd., 1993). Kendini geliştirici mizahta, mizahın kişi tarafından algılanması yeterlidir ve bunu başkalarıyla paylaşılması gerekmez. Uyumlu ve olumlu bir mizah türü olarak kendini geliştirici mizah, Freud'un mizah tanımlamasına en uygun tarzdır (Açıkgöz, 2022). Kendini yıkıcı mizah tarzına sahip kişi, kendi ihtiyaçlarını göz ardı ederek mizahı kullanır. Komik şeyler anlatarak kendini küçük düşürme, maskara olma, başkaları onunla alay ettiğinde onlara eşlik ederek gülme gibi davranışlar sergiler. Kendini yıkıcı mizahı, kişi çevresindeki insanlarla yakın olabilmek ve onlar tarafından kabul görebilmek için kullanır (Martin vd., 2012). Mizah, sosyal ilişkilere yön verirken kişinin empatik ve sosyal yeterliğinde etkili bir faktör olarak görülebilir.

Bireyin kendine yönelik yeterlik algısı, öz yeterlik olarak ele alınmaktadır. Bandura'ya (1977) göre öz yeterlik algısı, kişilerin amaçlarına erişmek için gerekli eylemleri planlayıp organize edebilme ve bu planları yerine getirebilme yeteneğidir. Öz yeterlik, kişinin yaşamda karşılaştığı zorlukların üstesinden gelip gelemeyeceğine ilişkin inancıdır (Senemoğlu, 2015). Öz yeterliği yüksek kişiler, karşılaştıkları zorlukları aşılabilecek bir durum olarak görürler ve korkmak yerine durumu kontrol altına almak için çabalarlar. Planlı ve sistematik şekilde ilerleyerek hedeflerine ulaşmayı amaçlarlar. Bu kişilerin çevrelerindekiyle iletişimi iyidir, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilirler (Bandura 1997). Konuyla ilgili olarak Satıcı (2014), çalışmasında mizah düzeyi yüksek olan psikolojik danışma adaylarının mizah düzeyleri düşük olanlara göre öz yeterliklerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Sıvacı ve Gülbahar (2018) ise öğretmen adaylarının uyumlu mizah tarzı ile öz yeterlik algı düzeyi arasında olumlu ilişki, saldırgan mizah tarzı ile öz yeterlik algı düzeyi arasında ise olumsuz yönde ilişki olduğunu saptamışlardır. Her davranış empatik öz yeterlik ve sosyal öz yeterlik gibi farklı öz yeterlik beklentilerini kapsamaktadır (Bilgin, 2009). Buna göre mizah davranışlarının da öz yeterlikle ilgili olduğu söylenebilir.

Sosyal öz-yeterlik, kişilerin birbirleriyle iletişimlerini başlatması ve sürdürmesi, birbirleriyle pozitif ilişkiler kurabilmesi ve başkaları tarafından kabul görebilmesi için gereken beceri ve davranışlar olup yaşam boyunca sahip olunacak tüm beceriler için ön şarttır (Blumberg vd., 2008; Gresham vd., 2001). Bireyin pek çok davranışı üzerinde etkili olan sosyal öz-yeterlik, kendini yetkin görme ve güvenli etkileşimler gibi pozitif sonuçlar doğurabilir. Bunun yanında utangaçlık, motivasyon eksikliği, başarıda düşüş, asosyal hissetme, negatif ilişkiler kurma gibi negatif sonuçlara da neden olabilir (Coleman, 2003). Empatik öz-yeterlik ise bireyin yaşanan olayları başkalarının gözünden görüp empati kurabilmesi, başkalarının ne hissettiğini anlama konusunda kendisini ne kadar yeterli bulduğuna ilişkin inancıdır (Caprara vd., 2010). Yani bireyin, karşısındakinin üzgün ve mutsuz hissettiği durumlarda onun hislerini doğru bir şekilde anlayabilmesidir. Bireyler arasında yaşanan iletişim problemleri, yalnızlık ve yabancılaşma gibi durumlar için en uygun çözüm empati kurabilmek, karşısındakinin duygularını ve düşüncelerini anlamaya çalışmaktır (Dökmen, 2003). Anlaşıldığını düşünen birey rahatlar ve huzurludur (Okvuran, 1995). Hangi kültür olduğu fark etmeksizin kişiler arası ilişkilerin iyi bir şekilde kurulması için ilişkilerin sürdürülebilirliği açısından çaba gösterilmesi, etkileşime dayalı bir birlikteliğin olması, karşılaşılan sorunlarda yapıcı olunması ve empati kurulabilmesi gerekmektedir (Di Giunta vd., 2010). Alan yazında mizahın akademik başarıya etkisi (Savaş, 2013; Oruç, 2010), mizahın eğitimde kullanımı (Balta, 2016; Filiz ve Karaca, 2021; Kaya, 2011), çocuklarda mizah gelişimi (Aslanyürek, 2021; Koçer vd., 2012; Meral, 2013), kadın ve erkeklerde mizahın karşılaştırılması (Avşar, 2008; Aydın, 2020; Chen ve Martin, 2007; Pembeci, 2021), akademisyenler ve öğrenciler arasında mizahın karşılaştırılması (Çimen, 2011; Sezer vd., 2018; Yerlikaya, 2009) konularında araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise üniversite öğrencilerinin mizah duygusu ile empatik ve sosyal öz

yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aşağıdaki alt amaçlara ulaşılmak hedeflenmiştir.

- Üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, yaşı, uyruğu ve okuduğu bölüme göre mizah duyguları farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, yaşı, uyruğu ve okuduğu bölüme göre algıladıkları empatik öz yeterlikleri farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, yaşı, uyruğu ve okuduğu bölüme göre algıladıkları sosyal öz yeterlikleri farklılık göstermekte midir?
- Üniversite öğrencilerinin mizah duyguları ile empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilişki tarama modelinde ve nicel bir çalışmadır. İlişki tarama modeli, gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermemekle beraber bir değişkendeki durumun bilinmesi durumunda diğer değişkenin kestirilmesine imkân sağlamaktadır (Karasar, 2006). İlişki taramalarda, mevcut durum veya olay betimlenerek bu durumun nedeni, değişkenlerle ilişkisi ve bu ilişkilerin derecesi ortaya konmaktadır (Kaya vd., 2012).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle kendilerine çevrimiçi olarak ulaşılabilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü 171 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Tablo 1’de çalışma grubuyla ilgili bazı kişisel değişkenler verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler

		f	%
Cinsiyeti	Kadın	141	79,7
	Erkek	36	20,3
Yaşı	18 yaş	14	7,9
	19 yaş	28	15,8
	20 yaş	29	16,4
	21 yaş	36	20,3
	22 yaş	34	19,2
	23 yaş	16	9,0
	24 yaş ve üzeri	20	11,3
Uyruğu	Türkiye	143	80,8
	Diğer ülkeler	34	19,2
Öğrenim Alanı	Sosyal Bilimler	44	24,9
	Sağlık Bilimleri	115	65,0
	Fen Bilimleri	18	10,2

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan öğrencilerin yaklaşık %80’i kadın ve %20’si erkek; %20’si 21 yaş, %11’i 24 yaş ve üzerinde; yaklaşık %81’i Türk ve %19’u ise diğer ülke vatandaşı; %25’i Sosyal Bilimler, %65’i Sağlık Bilimleri ve %10’u Fen Bilimleri alanında öğrenim görmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veriler Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği, Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya dahil edilen üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, yaşı, uyruğu ve öğrenim gördüğü alanın sorgulandığı, araştırmacılar tarafından hazırlanan bir formdur.

Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği, Thorson ve Powell (1993) tarafından geliştirilmiş, Aslan ve arkadaşları (1999) tarafından Türkçe uyarlanmış, 24 maddelik beşli Likert tipinde (0: kesinlikle katılıyorum- 4: kesinlikle katılmıyorum arası) öz bildirim ölçeğidir. Türkçeye uyarlama çalışmalarında Açımlayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizleri (AFA ve DFA) yapılarak yapısal geçerliği ve güvenilirliği test edilen ölçeğin beş faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Özdoğru (2018) tarafından yapılan yeniden uyarlama çalışmasında dört faktörlü yapısının toplam varyansın %61'ini açıkladığı, maddelerin faktör yük değerlerinin 0,34 ile 0,89 arasında olduğu görülmüştür. Ölçekte dört faktör bulunmasına rağmen toplam puan üzerinden değerlendirilmesi önerilmiştir. Ölçekte olumsuz anlamlı 6 madde tersten puanlanmakta, en düşük 0 ve en yüksek 96 puan alınmakta, alınan yüksek puan mizah duygusunun yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,81 ve test-tekrar test katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur. Önerildiği gibi bu çalışmada ölçeğin toplam puanı kullanılmış, Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ise 0,88 bulunmuştur.

Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Ölçeği, Di Giunta vd. (2010) tarafından geliştirilmiş, Akın ve Başören (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek beşli Likert tipindedir (1: Hiç uygun değil-5: Tamamen uygun). Türkçeye uyarlama çalışmalarında AFA ve DFA yapılarak yapısal geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş, iki faktörlü yapının toplam varyansın %50'sini açıkladığı, maddelerin faktör yük değerlerinin 0,33 ile 0,79 arasında olduğu görülmüştür. Maddeler alt boyutlardaki yerini korumuştur. İki alt boyut ve 11 maddeden oluşan ölçekten en düşük 11 ve en yüksek 55 puan alınmakta, yüksek puan algılanan empatik ve sosyal öz yeterliğin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirliği Algılanan Empatik Öz Yeterlik alt boyutu için 0,78 ve Algılanan Sosyal Yeterlik alt boyutu için 0,80 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçek Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı Algılanan Öz Yeterlik alt boyutu için 0,78 ve Algılanan Sosyal Yeterlik alt boyutu için 0,73 bulunmuş ve güvenilirliği yüksek olarak değerlendirilmiştir (Büyüköztürk vd., 2011).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada, veri toplama araçları kullanım izni ve etik kurul izni alınmıştır (18.12.2022 tarih, 2022/09 toplantı no, karar 4). Veri toplama araçları maddeleri ve katılımcı onamı Google forma yüklenmiş ve link katılımcılara ulaştırılarak veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak veri düzenleme ve analiz yöntemleriyle hatalı veri girişleri kontrol edilmiştir.

Verilerin analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır. Kişisel bilgiler ve mizahla ilgili sorulara verilen cevapların frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov Testi ile incelenmiş, anlamlılık değeri 0,5'ten küçük, çarpıklık ve basıklık değerleri ± 3 aralığında bulunmuş, bu değerler normal dağılıma uygun olmadığından histogram ve Q-Q plot grafiklerinin incelenmesi sonucunda dağılım normal olarak değerlendirilmiştir (Kalaycı, 2008; Can, 2017). İkili değişkenlerde parametrik testlerden t Testi, üç ve daha üzeri değişkenlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ölçek puanlarının karşılaştırılmasında ise Pearson Korelasyon katsayısından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin, çok boyutlu mizah duyguları ile algılanan empatik ve sosyal öz yeterliklerinin cinsiyet, yaş, uyruk ve devam edilen bölüm değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 2-5 arasında, ölçek puanları arasındaki ilişkiyi gösteren analiz sonuçları ise Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Mizah Duygusu ile Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Düzeyleri t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	t	p
Mizah Duygusu	Kadın	141	65,03	12,01	3,077	0,002*
	Erkek	36	58,30	10,42		
Empatik Öz Yeterlik	Kadın	141	25,16	2,77	2,425	0,016*
	Erkek	36	23,75	4,23		
Sosyal Öz Yeterlik	Kadın	141	20,80	2,75	2,428	0,016*
	Erkek	36	19,52	2,99		

*p<0,05

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin cinsiyetine göre mizah duyguları ve empatik öz yeterlikleri arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). Kadınların Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği puanı ($\bar{x}$ =65,03) ve AESÖY puanları ($\bar{x}$ =45,96), erkeklerin puanından ($\bar{x}$ =58,30, $\bar{x}$ =43,27) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 3. Yaşa Göre Öğrencilerin Mizah Duygusu ile Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Düzeyleri ANOVA Sonuçları

	Yaşı	N	$\bar{x}$	S	F	p
Mizah Duygusu	18 yaş	14	64,14	13,34	1,028	0,409
	19 yaş	28	63,89	10,87		
	20 yaş	29	60,68	13,04		
	21 yaş	36	66,36	10,71		
	22 yaş	34	64,32	11,92		
	23 yaş	16	65,56	13,32		
	24 yaş ve üzeri	20	59,85	12,09		
	Empatik Öz Yeterlik	18 yaş	14	24,92		
19 yaş		28	24,67	2,62		
20 yaş		29	24,44	3,59		
21 yaş		36	25,00	2,67		
22 yaş		34	25,41	3,59		
23 yaş		16	25,12	3,22		
24 yaş ve üzeri		20	24,40	3,76		
Sosyal Öz Yeterlik		18 yaş	14	19,71	2,19	0,692
	19 yaş	28	20,32	2,52		
	20 yaş	29	20,17	3,48		
	21 yaş	36	20,63	2,94		
	22 yaş	34	20,88	2,79		
	23 yaş	16	21,50	2,68		
	24 yaş ve üzeri	20	20,45	2,79		

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğrencilerin yaşları ile mizah duyguları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasındaki fark anlamlı değildir (p>0,05).

Tablo 4. Uyruğuna Göre Öğrencilerin Mizah Duygusu ile Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Düzeyleri t Testi Sonuçları

	Ülke/Uyruk	N	$\bar{x}$	S	t	p
Mizah Duygusu	Türkiye	143	65,20	11,70	3,612	0,000*
	Diğer ülkeler	34	57,20	11,13		
Empatik Öz Yeterlik	Türkiye	143	24,93	2,87	0,468	0,640
	Diğer ülkeler	34	24,64	4,19		
Sosyal Öz Yeterlik	Türkiye	143	20,72	2,76	1,782	0,076
	Diğer ülkeler	34	19,76	3,09		

*p<0,05

Tablo 4'te görüldüğü üzere, öğrencilerin uyrukları ile mizah duyguları arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05). Türk uyruklu öğrencilerin Çok Boyutlu Mizah Duygusu Ölçeği puanları ($\bar{x}$ =65,20), yabancı uyruklu öğrencilerin puanından ($\bar{x}$ =57,20) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05). Öğrencilerin uyrukları ile AESÖY puanları arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0,05).

Tablo 5. Öğrenim Gördüğü Alana Göre Öğrencilerin Mizah Duygusu ile Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Düzeyi ANOVA Sonuçları

	Öğrenim Alanı	N	$\bar{x}$	S	F	p
Mizah Duygusu	Sosyal Bilimler	44	64,15	13,78	0,165	0,848
	Sağlık Bilimleri	115	63,30	11,74		
	Fen Bilimleri	18	64,77	8,99		
Empatik Öz Yeterlik	Sosyal Bilimler	44	25,06	3,90	0,125	0,882
	Sağlık Bilimleri	115	24,79	2,78		
	Fen Bilimleri	18	24,94	3,60		
Sosyal Öz Yeterlik	Sosyal Bilimler	44	20,20	3,34	1,676	0,190
	Sağlık Bilimleri	115	20,80	2,63		
	Fen Bilimleri	18	19,66	2,74		

Tablo 5'te görüldüğü üzere öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlar ile mizah duyguları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasındaki fark anlamlı değildir (p>0,05).

Tablo 6. Öğrencilerin Mizah Duygusu ile Algılanan Empatik ve Sosyal Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

		Mizah Duygusu	Empatik Öz Yeterlik	Sosyal Öz Yeterlik
Mizah Duygusu	r	1	0,371	0,410
	p		0,000**	0,000**
Empatik Öz Yeterlik	r	0,371**	1	0,567**
	p	0,000		0,000
Sosyal Öz Yeterlik	r	0,410**	0,567**	1
	p	0,000	0,000	

Tablo 6'ya göre öğrencilerin mizah duyguları ile algılanan empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasında, yine empatik ve sosyal öz yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır (p<0,001). Bu ilişki pozitif yönde ve orta düzeylidir. Üniversite öğrencilerinin mizah duygusu arttıkça empatik ve sosyal öz yeterlik düzeyi, ayrıca empatik öz yeterlikleri arttıkça sosyal öz yeterlikleri de artmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Üniversite öğrencilerinin çok boyutlu mizah duygusu ile algıladıkları empatik ve sosyal öz yeterliklerinin incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıda verilerek tartışılmıştır.

Çalışmada kadınların mizah duygularının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alan yazında cinsiyetin mizah üzerine etkisi olduğu veya olmadığını gösteren çalışmalar yer almaktadır (Fidanoğlu, 2006). Kadınlarda mizah anlayışının incelendiği bir çalışmada (Karaca Aydın, 2020), kadınların günlük yaşamlarında mizah duygularını ön plana çıkardıkları bulunmuştur. Kadınların mizahu başa çıkma taktiği olarak günlük yaşamda kullandıkları (Pembeci, 2021), kadın ve erkeklerin iyi mizah duygusunu farklı biçimlerde kullandıkları (Bressler vd., 2006), mizahu kavramada erkeklerin, hoşlanma ve tepki boyutunda ise kadınların daha yüksek ortalamaya sahip olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Aydın (1994), tarafından yapılan bir araştırmada, kontrol odağı ve mizah duygusuna verilen tepki arasındaki ilişkilere bakılmış, kız öğrencilerin mizah anlayışının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Erozkan (2009) ise üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında mizah tarzlarının kadın ve erkek öğrenciler arasında farklılık gösterdiğini saptamıştır. Fry (1995) tarafından yapılan bir çalışmada kadın yöneticilerde stresin bilişsel olarak değerlendirilme ve başa çıkma şekilleri üzerine mizahın etkisi incelenmiştir. Çalışmada kadınların mizah duyguları ne kadar yüksekse olayları bilişsel şekilde yapılandırmakta o kadar iyi oldukları ve strese yönelten durumları pozitif şekilde tekrardan yorumlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Chen ve Martin (2007) yaptıkları çalışmada Kanadalı üniversite öğrencilerinin mizahla başa çıkma düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını, Çinli öğrencilerde ise erkekler lehine farklılık olduğunu saptamışlardır. Saltuk (2006) tarafından yapılan bir çalışmada katılımcı mizah tarzına ait puanlar kadınlarda daha yüksek iken saldırgan mizah tarzına ait puanlar erkeklerde daha yüksek çıkmıştır. Mizah duygusunu cinsiyet yanında başka faktörlerin de etkilediği bilinmektedir. Üniversite öğrencileri akranları arasında kabul görmek için mizahtan daha fazla yararlanabilirler.

Çalışmada yaşa göre öğrencilerin mizah duygusu arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Alan yazına bakıldığında çalışmadaki bulgulara benzer veya farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Norveç'te yapılan bir çalışmada, cinsiyet ve yaş değişkenlerinin mizah duygusu üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür (Romundstad vd., 2016). Talbot (2000) tarafından yapılan bir çalışmada, genç öğretim görevlilerinin daha yüksek seviyede mizah kullandıkları, yaşları artıkça mizah kullanma seviyelerinde azalma olmakla beraber mizah kullanımıyla yaş arasındaki farkın anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır. Öğretmen adaylarıyla yapılan bir çalışmada, mizah tarzları ile yaş seviyeleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir (Avşar, 2008). Tümkaya (2009) tarafından öğretim elemanlarıyla yapılan bir araştırmada, katılımcı ve sosyal mizah tarzından alınan puanlar yaşa göre farklılaşırken diğer mizah tarzlarından alınan puanlarda yaşa göre farklılık bulunmamıştır. Saltuk (2006) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ve yaşları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada, çalışma grubundaki öğrenciler yirmili yaşlarda olup gelişimsel olarak benzer özellikler göstereceklerinden mizah duygularında da anlamlı bir farklılık çıkmaması olabilir.

Çalışmada Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilere göre mizah duygularının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Farklı kültürden gelen yetişkin bireyler birbirlerinin mizah anlayışını değerlendirirken farklı dünya görüşlerine sahip oldukları için güçlük çekebilirler (Morreal, 1997). Yapılan çalışmalarda gerek yetişkinlerin mizahlarında (Jiang vd., 2011; Martin ve Sullivan, 2013; Ruch ve Forabosco, 1996) gerekse çocukların mizahlarında (Gu vd., 2011) içinde yaşadıkları toplumların kültürlerine göre farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Mizah algısındaki kültürel farklılık, mizah kullanımını doğrudan etkilemektedir. Ayrıca mizah, batı kültüründe yaşayanlar için vazgeçilemez bir başa çıkma yöntemi haline gelmiştir. Yapılan araştırmalarda mizah kullanımında Batı-Doğu arasında kültürel farklılıklar bulunmuştur. Örneğin, mizah Japonya'da Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi önemli bir başa çıkma aracı değildir (Abe, 1994). Çinli öğrencilerin stresle başa çıkma stratejisi olarak mizahu kullanma olasılıkları Kanadalılara göre daha düşük çıkmıştır (Chen ve Martin, 2005, 2007). Farklı bir çalışmada Singapurlu öğrencilerin zorluklarla başa çıkmada

mizah kullanma olasılıkları Amerikalı öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur (Nevo vd., 2001). Yue vd. (2016), yaptıkları çalışmada Batı ülkelerinde insanların stresle ya da zorluklarla başa çıkmak için mizahı kullanma konusunda genel bir eğilime sahip olduklarını, fakat bu durumun Doğu ülkelerinde geçerli olmadığını öne sürmüşlerdir. Kendini geliştirici, katılımcı, kendini yıkıcı ve saldırgan mizah türüne göre (Martin vd., 2003) ülkeler arasındaki mizah kullanım farklılıkları üzerine yapılan araştırmalarda, Batılıların daha uyumsuz mizah kullanma eğiliminde olmalarına karşın Doğuların daha uyumlu mizah kullanma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Hiranandani ve Yue (2014), yaptıkları bir çalışmada kolektivizme önem veren Hindistan ve Hong Kong kültüründeki öğrencilerin saldırgan ve kendini yıkıcı mizah kullanmalarına nazaran daha çok katılımcı ve kendini geliştirici mizahı kullandıklarını bulmuşlardır. Ayrıca Kalliny vd. (2006), yaptıkları bir çalışmada Arap ve Amerikan mizah kullanımına baktıklarında özellikle Amerikalıların kendini yıkıcı ve kendini geliştirici mizahı daha fazla kullandıklarını, katılımcı ve saldırgan mizah kullanımında ise herhangi bir farklılık olmadığını bulmuşlardır.

Çalışmada öğrenim gördüğü alana göre öğrencilerin mizah duygusu arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mizah duygusunun sosyal yetkinliğin bir yönü olarak görülmesi, mizahın duygusal zekâ yapısını oluşturan duygularla ilgili yeteneklerle de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir (Yip ve Martin, 2006). Sınıf ortamında başvurulan mizah, öğrencilerde sosyal ilişkilerin gelişmesine yarar sağlamaktadır (Savaş, 2013). Yapılan çalışmalarda mizahın bireyin akademik başarısını desteklediği ve sınıf içerisinde performansını artıran bir faktör olduğu görülmüştür (Vance vd., 1998). Alan yazında mizah duygusu ve öğrenim görülen alan arasındaki ilişkiye dair bir bulgu bulunmamakla birlikte mizah tarzlarının incelendiği bir çalışmada (Sıvacı ve Gülbahar, 2018), mizah tarzlarında cinsiyet ve öğrenim görülen bölümden memnun olup olmama değişkenleri bakımından anlamlı bir farklılık çıkmadığı bulunmuştur.

Çalışmada, üniversite öğrencilerinin mizah duygusu arttıkça empatik ve sosyal öz yeterlik düzeylerinin arttığı, ayrıca empatik öz yeterlikleri arttıkça sosyal öz yeterliklerinin de arttığı belirlenmiştir. Öz yeterlik; stresle baş edebilme becerileri, duygusal düzenleme ve mizah için yordayıcı bir değişkendir. Öz yeterliği artan birey, stresle baş edebilmede mizahı kullanma ve duygusal olarak kendini yenileme açısından yeterli hale gelir (Özbay vd., 2012). Mizah kullanımıyla beraber artış gösteren öz saygı ve pozitif düşünme becerisi, bireyin öz yeterlik inancını da pozitif yönde etkilemektedir (Vilaythong vd., 2003). Orta ergenlik dönemindeki bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada katılımcı ve kendini geliştirici mizah ile empatik/sosyal öz-yeterlik arasında pozitif bir ilişki, kendini yıpratıcı mizah ile sosyal öz-yeterlik arasında negatif bir ilişki belirlenmiştir. Aynı çalışmada ergenlerin başkalarını eğlendirme ve kişilerarası ilişkileri desteklemedeki yatkınlıkları ne kadar fazlaysa kendilerini başkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını anlamada ve sosyal ilişkilerde o kadar etkili buldukları görülmüştür. Erkekler stresli durumlarda mizahı bir başa çıkma stratejisi olarak ne kadar çok kullanırlarsa kendilerini sosyal etkileşimlerde başkalarının ihtiyaçlarını o kadar çok anlayabilecek şekilde algılamışlardır (Falanga vd., 2014). Mizah tarzlarının öznel iyi oluş üzerindeki rolünü bir model içerisinde açıklamaya yönelik yapılan bir çalışmada, bireyin kendini geliştirici mizah kullanmasının öz yeterlik düzeyini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (İlhan ve Bacanlı, 2007). Dağ (2022) tarafından yapılan bir çalışmada, algılanan empatik yeterlik ve sosyal öz yeterlik düzeyinde, bireylerin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. Yüksek lisans mezunu öğrencilerin öz yeterlik düzeyleri, diğer bütün öğrencilerden anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça öz yeterlik düzeyleri de artış göstermektedir denebilir. İtalyan, Amerikan ve Bolivyalı 1007 üniversite öğrencisiyle algılanan empatik ve sosyal öz yeterliğin değerlendirilmesine yönelik çalışmada, empati ile sosyal öz yeterlik arasında pozitif kolerasyon olduğu görülmüştür (Di Giunta vd., 2010). Empati ve sosyal yeterlik arasında ilişki olması, mizah duygusunun sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemesi düşünüldüğünde elde edilen bulguların alan yazın bulgularıyla desteklendiği söylenebilir.

ÖNERİLER

- Üniversite ortamı farklı yaş, coğrafya ve kültürden gelen öğrencilerin bulunduğu bir ortamdır. Öğrencilerin sosyal yeterliklerinin geliştirilmesinde mizah duygularından yararlanılabilir. Mizah duygusunun geliştirilmesi amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenerek öğrenci katılımı teşvik edilebilir. Öğrencilerin mizah içerikli sosyal kulüpler oluşturmaları teşvik edilebilir. Kurumsal olarak sözel, görsel vb. mizah duygusuna yönelik yarışma, gösteri, sergi gibi etkinlikler düzenlenmesi önerilebilir.
- Farklı çevrelerden gelen öğrencilerin kaynaşmasında sosyal etkinliklerden ve sosyal etkinliklerde mizah duygusunu geliştiren içeriklerden yararlanılabilir. Öğrencilerin hem iyilik halinin artırılması hem de özel yeteneklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamak açısından mizahi bir tiyatro gösterisini izleme, mizah içerikli bir konferansa katılma vb. yanında öğrencilerin sözel veya görsel mizah üretmelerine teşvik edilmesi önerilebilir.
- Bu çalışma üniversite öğrencileriyle yapılmıştır, benzer bir çalışma farklı yaş ve kültürel özellikteki bireylerin mizah duyguları karşılaştırılarak yapılabilir. Meslek gruplarına yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca mizah içerikli etkinliklere katılım durumunun mizah duygusuna ve mizah duygusunun sosyal beceriler, akademik beceriler ve yaşam memnuniyeti gibi değişkenler üzerindeki etkisini araştırmaya yönelik çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Abe, G. (1994). The perception of humor in Japan and the US. *Paper Delivered at the International Society of Humor Study Conference, Ithaca, NY.*
- Açıkgöz, M. (2022). *Üniversite Öğrencilerinde Erken Dönem Uyumumsuz Şemalar, Mizah Tarzları ve Psikolojik Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Çaç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akın, A. ve Başören, M. (2015). Algılanan empatik öz-yeterlik ve sosyal öz-yeterlik ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 603-610.
- Aslan, H. S., Alparşlan, Z. N., Evlice, Y. E., Aslan, O. ve Cenkseven, F. (1999). Çok boyutlu mizah duygusu ölçeği: faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışması, *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 7 (1), 3339.
- Aslanyürek, D. (2021). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan karakterlerin çocukların mizahi gelişimine uygunluğu açısından incelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avşar, V. (2008). *Öğretmen adaylarının mizah tarzları ve cinsiyet rolleri ilişkisi,* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, C. (1994). İç ve dış kontrol odağı ve durumluk mizah tepkisi arasındaki ilişki. National Counseling Congress Book. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayını.*, Ankara.
- Aydın, S. K. (2020). Kadınlarda mizah anlayışının aile hayatı ve sosyal hayat üzerindeki etkisi. *Aksaray İletişim Dergisi*, 2 (2), 13-24.
- Balta, E.E. (2016). Eğitimde mizahın kullanımına ilişkin öğretmen tutumları. *İlköğretim Online*, 15(4).
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84 (2), 191-215.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* New York: Freeman.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (36), 142-157.
- Blumberg, S. J., Carle, A. C., O'connor, K. S., Moore, K. A., & Lippman, L. H. (2008). Social competence: Development of an indicator for children and adolescents. *Child Indicators Research*, 1, 176-197.

- Bressler, E. R., Martin, R. A. ve Balshine, S. (2006). Production and appreciation of humor as sexually selected traits. *Evolution and Human Behavior*, 27 (2), 121-130.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2011). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2017). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (5.baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Caprara, G. V., Alessandri, G., Di Giunta, L., Panerai, L., & Eisenberg, N. (2010). The contribution of agreeableness and self-efficacy beliefs to prosociality. *European Journal of Personality: Published for the European Association of Personality Psychology*, 24 (1), 36-55.
- Chen, G. ve Martin, R. A. (2005). Coping humor of 354 Chinese university students. *Chinese Mental Health Journal*, 19, 307-309.
- Chen, G. ve Martin, R. A. (2007). A comparison of humor styles, coping humor, and mental health between Chinese and Canadian university students. *International Journal of Humor Research*, 20, 215-234.
- Coleman, P. K. (2003). Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy, and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 12(4), 351-368.
- Çimen, B. (2011). *Devlet ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin öğrenim sürecinde mizah kullanma yeterlilikleri konusunda alguların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Dağ, M. (2022). *Temel ve savaş beden eğitimi dersi alan öğrencilerin spora katılım motivasyonları ile algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Di Giunta, L., Eisenberg, N., Kupfer, A., Steca, P., Tramontano, C. ve Caprara, G. V. (2010). Assessing perceived empathic and social self-efficacy across countries. *European journal of psychological assessment: official organ of the European Association of Psychological Assessment*, 26(2), 77-86.
- Dirican, R., Bekir, H. ve Bayraktar, V. (2020). Resimli hikâye kitaplarındaki sözel mizah unsurları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13 (29), 243-261.
- Erözkan, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin kişiler arası ilişki tarzları ve mizah tarzları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 56-66.
- Falanga, R., De Caroli, M. E. ve Sagone, E. (2014). Humor styles, self- efficacy and prosocial tendencies in middle adolescents. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 127, 214-218.
- Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Filiz, B. ve Karaca, Y. (2021). Beden eğitim öğretmenlerinin eğitimde mizah kullanımına yönelik tutumları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JEFS)*. 54 (3), 701-720.
- Freud, S. (1905). *Jokes and their relation to the unconscious*. New York: W.W. Norton & Co., 1960.
- Fry, P. S. (1995). Perfectionism, humor, and optimism as moderators of health outcomes and determinants of coping styles of women executives. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*.
- Gardiner, H. W., & Gander, M. J. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (Çevirmen; Ali Dönmez, Bekir Onur, H. Nermin Çelen). Ankara: İmge.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi* (6. baskı) (Çev. Bekir Onur). Ankara: İmge.
- Gresham, F. M., Sugai, G. ve Horner, R. H. (2001). Interpreting outcomes of social skills training for students with high-incidence disabilities. *Exceptional children*, 67 (3), 331-344.

- Guo, J., Zhang, X., Wang, Y., Xeromeritou, A. (2011). Humour among Chinese and Greek preschool children in relation to cognitive development. *International Electronik Journal of Elementary Education*, 3 (3), 153-170.
- Hiranandani, N. A. ve Yue, X. D. (2014). Humour styles, gelotophobia and selfesteem among Chinese and Indian university students. *Asian Journal of Social Psychology*, 17, 319-324.
- İlhan, T. ve Bacanlı, H. (2009). Mizah tarzları, kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş: bir model denemesi. *Journal of Educational Sciences & Practics*, 6(11).
- Jiang, F., Yue, X. D., Lu, S. (2011). Diffrent attitudes toward humor between Chinese and American students: Evidence from the Implicit Association Test. *Psychological reports*, 109 (1), 99-107.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 3. Baskı, Ankara: Asil.
- Kalliny, M., Cruthirds, K. W. ve Minor, M. S. (2006). Differences between American, egyptian and lebanese humor styles: implications for international management. *International Journal of Cross Cultural Management*, 6, 121-134.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel.
- Kaya, A., Balay, R. ve Göçen, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*, 9 (2), 1303-5134.
- Kaya, S. (2011). *Bir öğretim stratejisi olarak sanat eğitiminde mizahın kullanımına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçer, H., Eskidemir, S. ve Özbek, T. (2012). 6 yaş çocuklarının mizahi tepkilerinin Paul E. Mcghee'nin mizah gelişim kuramına göre incelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching*. 1 (4), 82-93.
- Kuiper, N. A., Martin, R. A. ve Olinger, L. J. (1993). Coping humor, stress and cognitive appraisals. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 25, 81-96.
- Martin, R. A., (2001). Humor, laughter and physical health: methodological issues and research findings. *Psychological Bulletin*. 127 (4), 504-519.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. J. ve Weir, K. (2003). Individual differences of uses of humor and their relation to psychological well-being: development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*. 37 (1), 48-75.
- Martin, R.A., Lastuk, J.M., Jeffery, J., Vernon, P.A. ve Veselka, L. (2012). Relationships between the dark triad and humor styles: A replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 52, 178-182.
- Martin, G. N., Sullivan, E. (2013). Sense of humor across cultures: A comparison of British, Australian and American respondents. *North American Journal od Psychology*, 15 (2).
- McGhee, P. E. (2011). Head, shoulders, knees and peanut butter: What makes young children laugh?
- Meral, S. E. (2013). *Okul öncesi ve ilkokul çocuklarında mizah gelişimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Morreall, J. (1997). *Humor Works*. Human Resource Development.
- Nevo, O., Nevo, B. ve Yin, J. L. S. (2001). Singaporean humor: a crosscultural, cross-gender comparison. *The Journal of General Psychology*, 128, 143-156.
- Okvuran, A. (1995). Çağdaş insanı yaratmada yaratıcı drama eğitiminin önemi ve empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerine etkisi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 27 (1), 135-194.
- Oruç, Ş. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah Kullanımının içsel Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 0 (3), 56-73.
- Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M., Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal öz-yeterlilik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (2), 325-345.

- Özdoğan, A. A. (2018). Çok boyutlu mizah duygusu ölçeği türkçe formunun güncellenmesi ve yeniden değerlendirilmesi, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), 393-412.
- Pala, Ş. ve Gönen, M. (2018). Resimli çocuk kitaplarında yer alan mizahi unsurların incelenmesi, *Social Sciences Studies Journal*, 4 (18), 1784-1802.
- Pembeci, B. İ. (2021). Günlük yaşamda kadınlar arası mizah ilişkilerine antropolojik bir yaklaşım. *Antropoloji*, 41, 172-182.
- Rapp, A. (1947). Toward an Eclectic and Multilateral Theory of Laughter and Humor. *The Journal of General Psychology*. 36 (2), 207-219.
- Romundstad, S., Svebak, S., Holden, A., Holmen, J. (2016). A 15 year follow-up study of sense of humor and causes of mortality: The Nord- Trondelag Health Study. *Psychosomatic Medicine*, 78 (3), 345-353.
- Ruch, W. ve Forabosco, G. (1996). A cross-cultural study of humor appreciation: Italy and Germany.
- Saltuk, S. (2006). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Samson, A.C. ve Gross, J. J. (2012). Humour as emotion regulation: The differential consequences of negative versus positive humour. *Cognition & Emotion*, 26 (2), 375-384.
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın Zaferi: Yıkıcı Tarih Olarak Gülme*, İstanbul: Ayrıntı.
- Satıcı, B. (2014). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma öz-yeterlik algılarının mizah tarzları ve süpervizyon yaşantıları açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Sautham, M. (2005). Humor development: An important cognitive and social skillin the growing child, *Physical and Occupational Therapy in Pediatrics*, 25 (1/2), 105-116.
- Savaş, S. (2013). İlköğretim 7. sınıf Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci başarısına etkisi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 176-186.
- Sayar, B. (2012). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile umutsuzluk ve boyun eğici davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. (24. Basım). Ankara: Yargı.
- Sezer, B., Taşlıyan, M., Hırlak, B. (2018). Mizah anlayışı, mesleki stres ve demografik özellikler bağlamında algı farklılıkları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 155-180.
- Sıvacı, S. Y. ve Gülbahar, B. (2018). Öğretmen adaylarının öz yeterlilik algılarıyla mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 83-109.
- Talbot, L. A. (2000). Burnout and humor usage among community college nursing faculty members. *Community College Journal of Research & Practice*, 24 (5), 359-373.
- Thorson, J. A. ve Powell, F. C. (1993). Development and validation of a multidimensional sense of humor scale, *Journal of Clinical Psychology*, 49, 13-23.
- Tümkaya, S. (2006). Öğretim Elemanlarının Mizah Tarzları ve Mizahı Yordayıcı İşletimleri. *Avrasya Eğitim Araştırmaları Dergisi (EJER)*, (23).
- Vance, J. E., Fernandez, G., ve Biber, M. (1998). Educational progress in a population of youth with aggression and emotional disturbance: The role of risk and protective factors. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 6 (4), 214-221.
- Veselka, L., Schermer, J.A., Martin, R. A. ve Vernon, P.A. (2010). Relations between Humor Styles and the Dark Triad Traits of Personality. *Personality and Individual Differences*, 48, 772-774.
- Vilaythong, A. P., Arnau, R. C. Rosen, D. H. ve Mascaro, N. (2003). Humor and hope: Can humor increase hope?

Üniversite Öğrencilerinin Mizah Duygusu ile Empatik ve Sosyal Öz Yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Yerlikaya, E. E. (2009). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzları ile algılanan stres, kaygı ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yip, J. A. ve Martin, R. A. (2006). Sence of humor emotional intelligence and social competence. *Journal of Research in Personality*. 40 (6), 1202-1208.
- Yue, X. D., Leung, C. L. ve Hiranandani, N. A. (2016). Adult playfulness, humor styles, and subjective happiness. *Psychological Reports*. 119, 630–640.